

АВТОРСЬКА МОВА В РОМАНІ ПАНАСА МИРНОГО «ПОВІЯ»

Панас Мирний – безперечний класик української літератури ХІХ століття. Класик і за радянських часів і за теперішніх. Автор написав твір, який має величезну художню вартість. “Повію” зовсім не дарма називають найкращим соціально-психологічним романом української літератури ХІХ ст. Крім того, цей роман став знаковим для європейської романістики того часу як один із найпрогресивніших, адже він стосується тематики, яку тоді рідко піднімали.

О. Т. Гончар у статті «Перший симфоніст української прози», визначаючи місце творчого доробку Панаса Мирного і його роману «Повія» в українському і світовому літературному процесі, писав: «Роман «Повія», безперечно, є надбання не лише однієї національної літератури, перед нами художня вартість світового виміру...» [2, с. 71].

Мету свого роману Панас Мирний визначив так: «...виставити пролетарку <...> в минулому просту селянську дівчину, показати її побут в селі (І ч.), в місті (ІІ ч.), на слизькому шляху (ІІІ ч.), попідтинню (ІV ч.)» [4, с. 12].

В ньому є багато недоглядів стилістичних і з лексичного погляду. Є просто алогізми, лексичні покручі. Роман писався на порі становлення української мови. Наша мова не була ще сформована і унормована. І все віддзеркалилось, на жаль, і в цьому творі. А от у такому стислому, лапідарнішому варіанті, де збережено абсолютно всі особливості письма: стилістичні, інтонаційні, все те, що становить неповторне авторське я, це збережено, але чи буде все це доступніше для масового читача?

Авторська мова в романі Панаса Мирного "Повія" майстерно становить для дослідників мови винятковий художній інтерес.

Письменник використовує найрізноманітніші інтонаційні синтаксичні засоби, щоб надати мові потрібної тональної емоційності: тут і різні стилістичні прийоми, і майстерність, «сплетіння» синтаксичних форм розмовно-народної, книжної та пісенної мови, і певні інтонаційні засоби [1, с. 102].

В основі авторської мови – "Повія" має все ж таки, жвава, гнучка і потужна розмовна народна українська мова, своєрідно оброблена письменником. Це переважно окремі речення або невеликі уривки з кількох речень, роль яких полягає в тому, що вони прокладають місток між окремими епізодами твору. Так, змальовуючи головну героїню роману, Панас Мирний показує на початку твору її духовний світ, користується різноманітними формами експресивного синтаксису. В кінці ж роману, коли письменник відходить від зображення внутрішнього світу Христі, він використовує частіше «нейтральну авторську мову», а весь трагізм описуваних подій підсилює майстерним діалогом, роль якого у творі досить значна.

Для авторської мови характерним є його активне втручання в зображення ним подій. З цієї причини досить часто ми зустрічаємось з такою будовою окремих абзаців: спочатку йде об'єктивний авторський виклад, а потім він замикає судження з цього приводу самого автора, часто у вигляді своєрідних афоризмів. Авторські висновки становлять собою за змістом ніби життєву мудрість, взятую автором з народних прислів'їв, або ж свої роздуми виведені ним з життєвого досвіду. Всі такі авторські відступи особливо зближують автора з читачем.

Досить часто у творі в мову автора вливається мова персонажів: " ... хай змалку привикає до свого побиту". Авторські відступи такого типу часто можуть бути великого розміру (інколи майже на цілу сторінку), в яких поєднуються відразу три джерела авторської мови: народнорозмовна, літературно-книжна та пісенна.

Особливого поетичного емоційно-схвильованого, забарвлення роману надають власне ліричні відступи, які присвячені, головним чином, високим почуттям людини, що виникають під впливом прекрасної природи: "Так почувала себе Христя серед просторої широкості степу, серед теплого польового повітря, проступаючи до розкішної деревини, з-під якої здіймався сизий димок" [3, с.378].

З метою посилення емоційного сприймання, автор використовує прийом інверсивного розташування означень та присудків. Емоційну насиченість авторських висловлювань посилює також анафоричний синтаксичний паралелізм, який відіграє значну ритмізуючу роль.

Враження живої бесіди досягається автором за допомогою ряду прийомів, до яких слід віднести перш за все, узагальнено-особові речення. Цьому сприяють також паузи в середині речень. Окличні інтонації передають захоплення [4, с. 78].

Панас Мирний не обмежився широким використанням лише розмовно-народної та фольклорної мови. Іноді для надання більшої правдивості зображуваному письменник включає в роман не розмовно-синтаксичні конструкції, а ті, які властиві бюрократичній мові. Характерною для книжно-канцелярського синтаксису є прикладка до займенника, переобтяженого дієприслівниковими зворотами, і власне книжний сполучник *яко*.

Отже, джерелом авторської мови в романі "Повія" є жива розмовна мова, різноманітні стилістичні прийоми літературної та фольклорно-пісенної мови. Письменник, використовуючи названі джерела, відтворював у мові їх величезні стилістичні та інтонаційні засоби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик І. Перегляд літературних новин / І. Білик // Історія української літературної критики та літературознавства : хрестоматія : у 3 кн. / упоряд. М. П. Федченко. – Кн. 2 : Українська літературна критика та літературознавство 2-ої половини ХІХ – початку ХХ ст. – К. : Либідь, 1997. – 432 с.
2. Гончар О. Перший симфоніст української прози / Гончар О. Письменницькі роздуми : літературно-критичні статті / Олесь Гончар. – К. : Дніпро, 1980. – С. 69–71.
3. Мирний Панас. Твори : у 5 т. / Панас Мирний. – К. : Вид-во АН УРСР, 1955. – Т. 3. – 417 с.

4. Пивоваров М. Майстерність психологічного аналізу (роман «Повія» Панаса Мирного) / М. Пивоваров. – К. : Вид-во АН УРСР, 1960. – 124 с.